

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quæstio 1. Quæ pactio cum operariis est inita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

VERSUS I.

*Simile est regnum cœlorum homini
patrifamilias, qui exijt primo ma-
ne conducere operarios in vineam
suam.*

QVÆSTIO I.

Quis paterfamilias?

§. 1. **I**N Græco particula causalis *καὶ*, enim, adiungitur, quo indicatur, ad ea quæ ante dicta sunt, comprobanda similitudinem adhæberi. Dixerat vero nouissimos fore primos, & nouissimos nouissimos. Eadem particula etiam in Syro est, & quibusdam Latinis, omisa tamen in correctis, sumpto scilicet ex pluribus codicibus argumento. Comparatur regnum cælorum, non absolute patrifamilias, sed in regno fieri id affirmatur, quod in familia. Res enim rei, personæ personis, actiones actionibus conferuntur. Non tamen ita omnia ad amissum spectanda sunt, vt singulis aliquid correspondere existimemus, multa enim velut emblemata interponuntur, vt decorum narrationis constet.

S. 2. Paterfamilias est Deus, & Dominus noster
Iesus Christus, operarios in vineam suam educturus
egreditur. Regnum cælorum est Christi regnum,
nempe Ecclesia militans, in qua operæ laborant: &
triumphans, in qua merces datur. Græce dicitur.
Ἄνθρωπος οὗτος ἐστίν, Homo paterfamilias, seu Domi-
nus domus, vt Sallustius, mulier ancilla. Sic Herodot.
Ἀνρ αἰνεύς, vir piscator. Hebraismum redolent illæ
locutiones; nec mirum est scriptorem Ionicum Syro-
rum vi idiomis, apud eos legitur *ביתא דמלך*
ביתא דמלך legabra march haiba, viro Domino domus.
Eo referunt, quod Homerus dicit, *βασιλῆφρον ἀνδρα,*
& Theocritus *ἀπαιτοί ἄνδρες, viri pastores*, quod ex
Hebræo fonte manare nemo ambigit. Nam Genes.
46. 31. *דעני ויעי בני אהרן וירי פסופים אויזם.* Pau-
lo post vocat eisdem *אנשי מקנה* Anshe mîne, vi-
ros pecudû, seu possessionis. Ad opera igitur & labo-
res inuitantur à patrefamilias, qui singulis merce-
dem etiam addidit. Pu' chra est Actualis, in dictâ &
interpret. parabol. scriptura, & erudita expositio. Sic ve-
ro breuius interpretatur. *Ἄνθρωπος οὗ θεός, ἀμπε-
λων, οὗ κρημνῶν, ἐργάται, οἱ δόστωλοι. οἱ δὲ πλεονένδε-
κα τὴν ὀργάνον εἰκόνας, μαθητὰς ἐστίν, οὓς δεκά κατελιφεῖ-
σθαι μὲν τὸν ἑνδέκα δόστωλον.* Id est, Homo est Deus:
vineâ, mundus: operari, Apostoli. Qui circa vnde-
cimalm venientes, Matthias est, qui & ipse annuncie-
ratus est duodecim Apostolis.

Eodem modo S. Chrysostomus homil. 65. Αὐτῶνα μὲν τὰ διατάγματα ὁ θεὸς φασὶν εἶναι καὶ τὰς ἐκπολας. ἄρῳνα ἢ τῆς ἐργασίας, καὶ παρόνοιστον. ἐργασίας ἢ, πὺς ἀναφορὰς καλεῖται διὰ τὰς ἵερας περὶ διατάγματα. πρῶτῃ ἢ καὶ πρῶτῃ, καὶ ἐκτῇ, καὶ ἑταίρῃ, καὶ ἐνδοκατῶν ὡσιν, πὺς ἐν ἀναφορὰς ἡλικίας προσελθόντας καὶ ἐνδοκίμῳσαντας. Id est, Vincam igitur mandata : operandi autem opportunitatem, ac tempus commodum præsentem vitam appellavit : operatio vero qui differenter aut mane, aut tertia, aut sexta, aut nona, aut undecima hora vocati sunt eos appellavit, qui diversis ætatibus vocati, accesserunt & complerenti sunt.

§. 2. Detestanda igitur hæreticorum est improba
segnities qua & ipsi laborem fugiunt, & alios à labo-

re auocant, cum docent, mercedis intuitu veritatem esse Deo seruire. Nam cum patrefamilias tam licite conducendo sedulos, ac ghausus, vt tota die egrediantur, quare non audiant cum illi, qui stant oculi, a nemine conducti? Certe de patrefamilias testatur sanctus Augustinus sermon. 69. de verbis Domini, cap. 2. pag. 81. An forte non exiit ad te vocandam patrefamilias? si non exiit, quid est quod loquimur? Neque non famuli de familia ipsius sumus, conducere operarios missi sumus. Quid ergo stas? Inisti iam annorum numerum, si-
fina ad denarium. Hoc est enim exire patremfamilias in-
terfere: quoniam qui in domo est, in abdito est, non videtur ab eis qui foris sunt: cum autem exiit de domo, videtur ab eis, qui foris sunt, Christus quando non intelligitur, & non agnoscitur in secreto est. Quando autem agnoscitur exiit conducere: ex occulto enim promissus ad notitiam: notus est Christus, vbique predicator Christus: gloriam Christi, omnia quæcunq, sunt sub celo clamant.

Cur enim Deus premium proponit, si nos appetere illud noluimus? Cur conuenit de denario, sine quo est denarius d. fiderate? Vide in Psalm. 13. Hebr. 11. & 12. Coloss. 1. Luc. 16. 1. Timoth. 4. Coloss. 1. Non est dubium quin primaio operandum sit, & tunc glorificetur Deus, non tamen veritatem est mercedem desiderium, quod est ipsius caritatis, qua eterna cum Deo coniunctio, & eius gloria petitur. Nam aliud non petitur, quam ipse Deus, finis omnium, sine quo nullam opus est bonum.

Denique hæc illa tollit præcipuam viæ Chri-
stianæ consolationem; & exercitia pietatis: si enim
non licet dare eleemosynam intuitu mercedis æte-
næ, nec ergo petere à Deo illam hæc est; æque in-
obilissima orationis Dominicæ pars excidet, qua re-
gnum Dei venire postulamus. Certe sine beatitudi-
nis intuitu orare non possumus, vt beatitudine Deus
nos dignetur.

VERSUS 2.

Conuentione autem facta cum opera-
riis ex denario diurno misit eos in
vineam suam.

QVÆSTIO I.

Quæ pactio cum operariis est inita?

S. 1. **P**atrem familias & mercenarios in parabola sua Dominus posuit, non Domium & seruum. Nam etsi omnibus titulus Deus est Dominus, nos serui: vt iamem pacta conuenta, & operandi arbitrio laborantibus tribue, et patrem familias voluit, & mercenarios dicere, qui non imperio dominantis, quasi operæ vineæ traherentur in agum, sed promissio conducentis allicerentur, vt lucrosam laborem, quam inane ocium mallerent. Ita Deus quoque cum omnia à nobis exigere opera possit sine mercede, venit tamen, & per Prophetas, Apostolosque, mercedis magnitudinem identidem inculcat. *Ex quæritur.* Et quoque, contrahens, & mutuo pacto obligatus, & alios obligans in vineam mittit. Talis pactio, quæ ut leges nimium rigide nō agnosciebant. Deus tunc suum noluit, emine conductorem & opera agi promittat. Hic mutua stipulatio, & acceptatio, mutuaque obligatio cernitur. Non quod non sit abs. iustitiam dominus, & nos serui: sed quia immensa bonitate ductus personam posuit Domini, & suscepit conductoris, vt nos alacrioris habeat vineæ sue cultores.

Genuit inique patiscitur, nam hoc modo vertit Sy-
 nus: *¶* Kate enim est pactum esse: verex pacto red-
 dit, in vineam autem mittit, suam non alienam: La-
 tuit eodices continenter habent *hic dimittimus pr*, in
 meam vineam. Græcæ exemplaria variant, & pronon-
 tiam *hic male* dimittunt, quemadmodum & Syrus.
 In vineam autem dominum si quis non laborat, mercem de-
 bere non accipit: Quid vero fiet illo, qui etiam eam de-
 linitur?

§. 1. Spiritalem vineam terrenæ comparari, vitæque æternæ primum, pecuniæ, qua homines operibus suis præstitam munerantur, conferri fateatur Caluini. Inque necesse est, hic quoque Deum operam in sua vinea præstitam munerari. Et pactum inisse inter hominum, ideoque sua promissione obligari. Nonnulli etiam sectatores in Iudeos aiunt hanc primam mercedem pacti vocatos, si legem impleverint, in gentibus nullas fuisse operum præstationes. Erant illi quodammodo de gentilibus, tenebatur illæ leges naturales, et fidem eius illi multi sine Iudaismo habuerunt. Cuius non importunas illas iudicat argutias. Nam quod Iudeis mercedem operum in lege promissam, non carnis esse, ita pronuntia. Verum erant illi ætatis, et alioerore delictum elidit: nouo vulnere facit vulnus. Multit enim Iudeorum legem seruauerunt, etsi quandoque eam peccando violauerunt, ad eam tamen penitendo redierunt, pro lege Dei in carceres, caecos, et mortem ierunt. Ideoque mercedem reportauerunt, si enim paterfamilias ex condico munerat laborantes in vinea, an sine mercede eos deseret, qui sanguine eam fidelissime defenderunt? Non carni effectus, quod Deus promissit, etsi enim non in ploribuseorum, in quibusdam tamen, complicitum est Deo. Mercedem ex gratia seu pacto gratuito operibus in gratia, atque ex gratia facti iam pluribus rependi vitam æternam. Qui Abrahamum alloquens clamat: *ego merces tua magna nimis*. Tamen enim gratis beneficium inter Israelitas, quam Christiani per fidem, hinc operibus legis.

183. Porro laboris constituitur denarius diurnus, *ὁ δναριὸν τὴν ἡμέραν*, hoc est, *ἢ τὴν ἡμέραν*. Denarium diem. Simili modo ille loquitur in fabulis.

Inque diem alipedum ius & moderamen equorum.
 Syrus בֵּיטוּמָא bejuma, in die, vel in diem, nomen
 etiam dearii retinet, vt notum ex consuetudine, &
 moneta Romana, qua utebantur.

Quis vero dubitet hic merita operum nobis indi-
cari; nam *omnes qui sunt, per hoc docentur*, conducere, de-
bitum aliter; omnia significent dari mercedem ex
pactamento; id est quod patet in familiis ad eam ob-
ligum; et non precii, & operum ex se dignitate,
sicut in benignissima largitate: ut nos & plurima,
et in tantissima obsequia servituti tam bono patri
et domino; et tamen de nobis modestissime sentien-
tibus; et in omnia ex mera gratia profecta, & ex sola
gratia sequi gratia consistere. Quade re nos do-
cet Gratianus Tridentini. sess. 6. cap. 16. & can. 26.
Vide & Andream Vagam in comment. in Con-
cilio. Nam ex pacto misericordiae oritur debitum ius-
titiae. Accurata est in nostro Sotae ii de octima relectio-
ne. Accurata est in mentiorum, in opusculis pag. 677.
Sed interrogabit aliquis, qui fieri possit ut ex opere
misericordiae immediate oriatur debitum iustitiae?
cuius vires habent conditiones repugnantes?
Respondetur, etiam inter homines non esse hoc no-
minus; nam liberalis donatio ex misericordia sapie fit;
et illi semel facta iam non possumus secundum iusti-
tiam priare alterum se donata, vel fructus eius.
Inter homines autem & Deum est hoc multo magis
necessarium: nam vix de dicit Augustinus, de grat

& lib. arb. cap. 6. Cui daret coronam iustus index, nisi prius dedisset gratiam misericors pater, & quomodo esset ista corona iustitie, nisi precessisset gratia, quia iustificat impium: quomodo ista debita redderetur, nisi prius illa gratuita donarentur?

Nec obstat, quod premium vitæ æternæ sit hæreditas: pluribus enim titulis datur. Hæc vero hæreditas nulli nisi filio adoptato, & patris mandata seruanti conferitur. Exponit hoc idem Soaresius eundem locò, pag. 62. Distingue dum ergo in primis est de titulis diuersarum rationum, & eiusdem: nam de prioribus non est inconueniens: imo necessarium, & multum ad perfectionem spectans, quod eadem res, seu gloria pluribus titulis conferatur. Hoc videre licet in doctrina illi. Concil. Tridentin. Nam quod gloria debeatur iustis vt hæreditas filiis, ad dignitatem gratiæ spectat, quæ per se ipsam & natura sua constituit filium Dei per participationem, & proportionatum intrinsecè ad gloriam: quod autem eadem gloria debeatur, vt premium seu merces ratione meritorum, pertinet ad laudem & commodum ipsius hominis bene operantis, & estque titulus diuersæ rationis, quia conferitur nonius iustitiæ, quod filiatio per se non præbebat.

Vehementer itaque ad virtutem incitat, duplex il-
le titulus: nam prior alterum requirit.

Vbi autem merces promittitur, merita esse intelliguntur, sed merita quæ virtus Christi semper antecedit, comitatur, subsequitur, & sine qua nulla operum meritoria esse possunt, vt Concil. Tridentin. docet. Vide Stapler. lib. 10. de doctrina iustificationis. Voluit sane spe merendi nos Deus operari, qui etiam meritorum partem in hac vita respicit. Monuit hoc Chrysostom. homil. 16. ad populum Antiochenum. ὡστε ἢ οὐκ ὡς ἐν πονηρίᾳ καὶ πρὸς τῆς γένεως καλᾷζεται τοῦ εὐαισθητοῦ κεντυρίου. οὗτος οὐκ ὀφθαλμοῖν ἐκ καρποῦ δικαιοσύνης καὶ πρὸς τῆς βασιλείας χάριτος μερίσται δοξαζώμεται. ἡμεῖς ἐν τῇ ἐκείνῃ φέρμεθα ἐλπίδι. id est, Sicut chimæ in nequitia viuens, & ante gehennam punitur, conscientia stimulaturs: Sic meritis abundans & ante regnum magna fruetur læticia, se bona spe pascens.

Hoc insuper hic observandum est, non imperare labores & penia operis patrem familias, sed suadere, ut sit tanto alacrior libertas in eo, quod sponte susce-
pit. Ita Chrysostom. homil. 56. que est 8. de peni-
tentia in editione Frontoniana, pag. 695. ἐν τῇ βαλῇ
καίῳδω τῇ σῇ κυρῳῃ ἔσω τῆς γυναικός. ἔκ ἀναπαύου εἰς
βασιλῆα, ἀλλὰ κατὰ τοὺς νόμους τοῦ βασιλῆα, μὴ κατὰ τοὺς νό-
μους τῆς ἐκκλησίας. τὰ μὲν γὰρ εἰς ἐκκλησίαν γινώσκονται, καὶ εἰ
ἐκκλησία οὐ ποσὶν ἔχει μισθόν. τὰ δὲ εἰς πατριαρχεῖας, καὶ
εἰς οἰκίας φιλοπικίας λαμβανόμενα ἔχει ποσὶν εἰς Φανούς, καὶ
ποσὶν πένδων περὶ τοὺς μάρτυρας. εἰς ἐναντίας ἐλθόμενα
Φησιν, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. Ἀλλὰ πῶς ἀνάγει γὰρ μοι δι-
καιοσύνη. οὐαὶ γὰρ μοι ἐστίν, ἐάν μὴ εὐαγγελίζομαι, ὅτις ἐν
ποσὶν νόμοις οὐ μὲν κατὰ νόμους οὐκ ἔχει ποσὶν μισθόν ἀνά-
γειν γὰρ ἐστίν. οὐ γὰρ κατὰ νόμους, ὡς ὁ νόμος ἐστὶ τῇ κελεύ-
σει, καὶ τῇ τιμωρίᾳ. εἰ γὰρ μοι, Φησιν, ἐάν μὴ εὐαγγε-
λίζομαι. διὰ τὴν ἑλπίδα ἐξ οὗτος διὰ τὴν ἐν πατριαρχεῖ-
ας, ἀλλὰ πῶς; ποσὶν μοι ἐστὶν οὐ μισθός; ἢ εὐαγγελίζο-
μεθα ἀδόκιμον θῆσω τὸ εὐαγγέλιον, εἰ θεός, εἰς τὸ μὴ κα-
ταχρησθῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου. id est, In tua est volun-
tate, tui Dominus est decreti, non mando, non gra-
tio. Illa recte agentem coronam, non agentem non pu-
niri. Quare precepto & debito sunt, non habent
eam mercedem, quæ verò electione, propriæque
moris splendidas habent coronas. Et in his Paulum
testem produco. Si evangelizauero, inquit, non est
mihi gloriatio, vae enim mihi si non euangelizauero.
Videretur qui recte quæ legis sunt administrat,
necessitas est eam; qui vero non recte agit, pena ob-

Ex miseri-
cordia sit
titulus iu-
stitiae.

Titulus du-
plex ex gra-
tia, & ope-
re.

Spes in-
rendi.

Merces vlt
tuum:

noxius est, & supplicio. Vænim, dicit, mihi, si non euangelizauero. In aliis vero, quæ sunt ex libera electione non item. Sed quid? Quæ igitur mihi est merces? Vt euangelizans sine sumptu ponam Euangelium Dei, ut non abutar potestate mea.

VERSUS 3.

Et egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in foro otiosos.

QVÆSTIO I.

Quibus horis operarios conducit?

Hora.

S. I. Mane, tertia, sexta, nona, vndecima. In horas duodecim partiebantur diem Palæstini. Mane, hoc est, hora prima sub ortum solis egressus est, ultimos operarios conduxit hora vndecima, hoc est, vna ante occasum. Ideo dicuntur vna tantum hora laborasse. Erant vero horæ æstate longiores, hyeme breuiiores, quæ tamen varietas tanta non est in loco viciniori æquinoctiali lineæ, quanta in borealibus, aut antarcticis regionibus. Diligens paterfamilias, cui vinea sua electa sit valde cordi, nobis describitur. Quin & hoc ostenditur: nullam ætatem, nullum tempus Dei famulatu non idoneum esse. Ad salutem semper aditum patere.

De horis interpretatio.

S. 2. Horarum diuersitatem varie interpretantur. Orig. Chrysostom. Greg. Beda, Haimo, de cuiusque ætate intelligunt: alii ab infantia, alii in adolescentia, multi in virili ætate, alii in senectute, aut ipsa morte vocantur, ut in cruce latro. iidem fere auctores ad diuersas mundi ætates cum Origene referunt. Mihi literalis sensus esse videtur, ut indicet Deum omni tempore vocare operarios, nam hora prima vocat, pueros, iuvenes, senes, itemque hora vndecima. Semper stat ante ostium & pulsar, sed diuerso tempore veniunt, cum vocantur efficaciter. Hieronymus lib. 2. contra Iovinianum de horis hunc in modum disputat. Porro si operarii prima hora: & tertia & sexta, & nona & vndecima vnus denarius redditur, & ab eis incipit premium, qui nouissimi in vinea laborauerunt, & hic non vniu temporis, & vnus ætatis homines describuntur, sed ab exordio mundi vsque ad finem: Vocationum sacramenta sunt diuersarum, prima hora vocatus est Abel & Seth: Tertia Enoch & Noe: Sexta Abraham, Isaac & Iacob: Nona Moyses & Propheta: Vndecima gentium populus: cui primo redditur merces, quia in crucifixum credens Dominum difficultate fidei magnitudinem meruit premium: multique reges & propheta quæsierunt videre, quæ videmus, & non viderunt. Vnus autem denarius non vnum est premium, sed vna vita & vna de gehenna liberatio. Caterum quomodo ad indulgentiam principalem, diuersorum criminum rei dimittuntur de carcere, & vnusquisque pro labore vel operibus suis, in hoc vel in illo statu vita est: ita & denarius quasi indulgentia veri principis omnes per baptismum emittit de carcere. Iam nostri laboris est, pro diuersitate virtutum diuersa nobis premia preparare.

Hora atq.

Horæ alioqui de ætate diei solent: vnde celebres iocī Crassi in Deiotarum, & Deiotari in Crassum. Nam Crassus in Parthos proficiscens, cum Deiotarum inueniret nouam ciuitatem opportune condentem, mirari se dixit regem, iam hora duodecima, hoc est, extrema senecta urbem condere; cui ille: Nec tu sane matutinus in Parthos moues, annum tum sexagesimum Crassus agebat, breui Parthicum bibiturus aurum. Fuit & celeberrimi Philosophi liber, Prodi

nempe, cui titulus *ἡγεῖς*, in quo Hercules biuium exponit: vbi horas pro *καὶ*, & occasione accepisse videtur, ad hoc commune cum Syris prouerbium respexisse Dominus potuit. Porro de horis æstatis longis, hybernis breuioribus multa veteres. Forte & Horæ ab Horo, qui sol est Ægyptiis, si Macrobio credimus, atque ita Orientale nomen esse dicendum est.

VERSUS 4.

Et dixit illis: ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis.

QVÆSTIO I.

Quomodo daturum se dicit, quod iustum est?

S. I. *Καὶ ὁ κύριος, & quod iustum, &c.* verba se primo plerique Græci repetunt, καὶ ὁ κύριος, καὶ ὁ κύριος, & quod iustum, accipietis, in Syro est, a vetustissimis Græcis ab. In Hieronymi comm. non est: nec apud Hilatum. Syrus *ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ* vinedem deuale, & quod oportuerit, aut valuerit, labor, scilicet. Hora vndecima inueniunt stantes vers. 7. Græcus addit *ἡγεῖς*, & Syrus *ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ* vbatallin, iustos.

Hoc profecto indicat ex iustitia dari, quod datur: nam & vnus horæ labori merces respondet: Quod autem ex iustitia datur, non potest sine iniquitate negari. Nec idcirco tamen creatura obligatam habet, aut obnoxium sibi creatorem, sed suo promisso ille obligatur, qui seipsum negare non potest, quo minus præster, quod promissit. Hinc non modo meritum certitudinem probant doctores Schol. Arist. sed etiam meritum, quæ peccatis immo: eua erant & iustitia, reditum, & vt vocant, reuincuntiam. Premium enim, quod semel promissum est, deinde offensione interpolata sublatum, cum in gratiam reditum est, non negatur amico reconciliato: quia integritas est, & sine vlla offensione reconciliatio. Sic docet Gratian. de penit. distinct. 4. §. dicens. Lombardus 4. sentent. distinct. 14. & eo loco S. Thomas quest. 2. artic. 3. & pag. 3. quest. 89. artic. 5. Hugo de S. Victor lib. 2. de sacram. pag. 14. cap. 9. Alensis 4. p. memb. 4. artic. 6. Henricus quodlib. 5. quest. 24. Bonavent. distinct. 14. 2. Richardus artic. 8. quest. 2. Securus distinct. 22. quest. 1. artic. 2. Maior quest. 1. Almainus quest. 1. artic. 2. Oceanus in 4. quest. 9. Adrianus in 4. quest. 2. de satisfact. Duran. in 3. distinct. 31. quest. 2. Caiet. 3. p. quest. 89. art. 5. Soto distinct. 18. quest. 2. artic. 2. Verum hoc omitto, quamuis verum sit, vnicum hoc vigeo, id quod iustum est, promittitur, & patremfamilias contra murmuratores excipere: Toll quod tuum est; non facio tibi iniuriam.

Fadurus erat iniuriam, si non de disset, quod peccat, si alter suum non tollere: non est Deus iniustus, & obliuiscatur operis nostri.

82 (* *) 85

VER-